
**U ČAST 80. RODENDANA
AKADEMIKA ZDENKA ŠKREBA**

(»Umjetnost riječi«, XXVIII/1984, br. 3, srpanj-rujan)

Andelko Novaković

»Nakon afirmacije mlađe generacije zagrebačkih književnih stručnjaka s almanahom književnoteorijskih problema *Pogledi 55*, objavljenom g. 1955., stalo se tražiti putove daljih prodora u nova područja znanosti. Diskutiralo se o mogućnosti da se izda zbornik interpretacija iz domaće književnosti, no onda je pobijedila zamisao da se osnuje časopis — ime će mu biti *Umjetnost riječi*. Jednoga su dana Aleksandar Flaker i Ivo Frangeš došli k piscu ovih redaka sa željom da on bude glavni i odgovorni urednik novoga časopisa. Zašto upravo on? Bio je u taj čas, među mladima, najstariji, samostalan pročelnik Odsjeka za germanistiku, ni od koga neposredno zavisen u administrativnom pogledu, i zbog toga, po mišljenju predlagača, najpogodniji da na svojim leđima pone-se eventualni odium novoga pokušaja.«¹ Tako, eto, veli profesor Zdenko Škreb, tiho, jednostavno, gotovo samozatajno (i) o sebi tamo neke 1957. godine, i o časopisu kojem je urednikom neprekidno, od osnutka, odnosno o časopisu koji je — dostatno zahvaljujući i Škrebom radu i zalaganju — već poodavno ušao u sam vrh književnoznanstvene periodike u ovom dijelu Europe.

Prije tridesetak godina, nadalje, akademik Zdenko Škreb i prvi je tajnik Sekcije za teoriju književnosti i metodologiju povijesti književnosti Hrvatskoga filološkog društva — koja je, pod sigurnom rukom profesora Barca, proradila u

¹ *Spomenica Hrvatskoga filološkog društva 1950—1980*, Zagreb, HFD, 1980, str. 88.

ljetnom semestru škol. god. 1952/53. Rad joj je bio (a takav je i danas!) i te kako »plodan i ostavio je trajnih tragova u hrvatskoj nauci o književnosti. Doveo je prije svega književne historičare na fakultetu do srodnosti u promatranju osnovnih stručnih problema, povezao je slaviste i neofilologe u jednu literarnohistorijsku grupu, utvrdio kritički stav prema naučnim predstavnicima i Istoka i Zapada i doveo do toga da se u zemlji počelo govoriti o 'zagrebačkoj školi', a to je napokon javno i izrečeno nakon nastupa Zagrepčana na Kongresu slavista u septembru 1961. u Ljubljani.«² Naravno, članovi su Sekcije i najredovitiji suradnici »Umjetnosti riječi«, do naših dana.

Ipak, bolji poznavao ci djela i djelovanja profesora Škrebba dobro znaju da je do pokretanja spomenutog glasila za znanost o književnosti isti autor već bio objavio nekoliko iscrpnih studija i rasprava koje su, u doslovnom smislu, i danas nezaobilazive: *Značenje igre riječima, Lirika Ericha Kästnera, Tragovi njemačke poezije u Senoinim stihovima, Mjesto i značenje Emila Staigera u njemačkoj nauci o književnosti*... A u prvom broju prvoga godišta »Umjetnosti riječi« Škreb potpisuje dvije interpretacije: *Karanfil sa pjesnikova groba* (Šenoa) i *Pejsaž* (Vidrić), te također iznimno poticajan osvrt *Emil Staiger, umijeće interpretacije!* U proljeće 1961. godine pojavljuje se zacijelo pionirsko (kolektivno) djelo *Uvod u književnost*. Urednici su Fran Petreš i Zdenko Škreb. Obvezna literatura. Da je *Uvod u književnost* nedavno doživio i treće (prošireno i promijenjeno) izdanje, što je za ovakvu vrstu publikacija prava rijetkost, to čak i razigrane ljubiteljke kušarica iznenađuje. Novi urednički tandem Škreb-Stamać u mnogome je apsolvirao i najsvježije probleme i orijentacije u proučavanju književnosti. O tome bjeleđano govore i prilozi Zdenka Škreba: *Znanost o književnosti, Mikrostrukture stila i književne forme, Interpretacija i Pojmovi poetike u povijesnom slijedu*. Godine 1964. Aleksandar Flaker i Zdenko Škreb objavljuju *Stilove i razdoblja*, priručnik iz kojega su mnogi učili, i mnogo naučili. Uz *Mjesto i značenje Emila Staigera u njemačkoj nauci o književnosti*, Škreb potpisuje još dvije nadasve značajne rasprave: *Teoretske osnove literarnohistorijske periodizacije i Stil i stilski kompleksi*. I tako dalje, i još mnogo toga. No, da ne nabrajamo te desetke i desetke bibliografskih jedinica, objavljenih u nas i diljem svijeta, navedimo tek preostale Škrebove knjige: *Zur Kritik literaturwissenschaftlicher Methodologie* (Frankfurt/M., 1973, zajedno s V. Zmegačem),

² Isto, str. 51.

Književnost njemačkog jezičnog izraza (u knjizi *Povijest svjetske književnosti*, sv. 5, 1974), *Studij književnosti* (1976), *Grillparzer* (Kronberg/Taunus, 1976), *Književnost i povijesni svijet* (1981).

S druge pak strane, zahvaljujući upravo svom iznimnom znanstvenom opusu, »Škreb je 1965. izabran za dopisnog a 1977. i za redovnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, u Razredu za filologiju. Dopisni je član Österreichische Akademie der Wissenschaften u Beču. Dobio je brojna tuzemna i inozemna priznanja i nagrade: nagradu 'Božidar Adžija' za životno djelo, Orden rada sa zlatnim vijencem, Grillparzerov prsten austrijske vlade, srebrnu i zlatnu medalju 'za rad na germanistici izvan Njemačke' Goetheova instituta u Münchenu, Gundolfovu nagradu i, kao krunu međunarodnih priznanja, Herderovu nagradu za 1983.«³

Pa, dakle, u čemu je taj i toliki značaj, i značenje Škrebova rada? Odnosno, čime uredništvo »Umjetnosti riječi« opravdava naslovnu posvetu — tiskajući i posvećujući zaseban broj »u čast 80. rođendana prof. dr Zdenka Škreba«? Očito, na navedena pitanja, koliko se god u njima krilo dugogodišnjih kreacija, inovacija i napora, ipak nije teško odgovoriti, dapače: »Zdenko Škreb izveo je naime, u našoj znanosti o književnosti kopernikanski obrat: u središte njezino postavio je književni tekst kao umjetninu i tako je izveo iz orbite u kojoj tako često djeluju silnice nacionalne, socijalne, ideološke, pa i političke pragmatike.«⁴ A *takva* znanost o književnosti po najprije inzistira na vlastitoj znanstvenosti, i na dignitetu svekolikog proučavanja književnog čina. Jer »inzistiranje na postavci da se tekst ima tumačiti njemu primjerenim pojmovnim aparatom« značilo je, nema dvojbe, i izgradnju, odnosno dogradnju naslućene metodologije, pa i nerijetki sukob s navikama. Zato je Škreb (i ne samo on) s punim pravom »neprekidno zastupao pojmovnu dosljednost i preciznost — discipliniranost unutar znanstvene discipline često opterećene pojmovnom razvodnjenošću ili pak suočene s terminološkom elefantijazom koja prekriva sam predmet istraživanja.«⁵

Čovjek velike naobrazbe, germanist, do krajnjih granica odan i predan književnoj znanosti, svoje stručno znanje (i svoju trajnu stručnu znatizelju!) nesebično dijeli, inicira, pobuđuje, ali i verificira osobito na tekstovima bliskim, nastalim među nama, tako da »korporus tekstova hrvatske i drugih

³ *Kratki životopis akademika Zdenka Škreba*, »Umjetnost riječi«, XXVIII/1984, br. 3, srpanj-rujan, str. 165.

⁴ *Zašto*, »Umjetnost riječi«, XXVIII/1984, br. 3, srpanj-rujan, str. 163.

⁵ Isto.

jugoslavenskih književnosti« ubrzo postaje nanovo pronađeno, nepresušno polje djelovanja novih i drukčijih proučavatelja. Novi, »primjereni pristupi« temeljito osnažuju i umnažaju književnoznanstvenu aktivnost, ali — ponovimo — i književnost tretiraju poglavito kao umjetninu, dakle kao posebnost nesvodljivu na bilo kakvu (apriornu) prijevodnu shemu koja tek proigrava neke druge uvijek više ciljeve. Da to nužno nudi i stanovito novo čitanje, pa i prevrednovanje ponekih ocjena, posebno književnoestetskih i književnopovijesnih — činjenica je zacijelo neoboriva. Otud stoga i slijedi već aktualna potreba da se istraži, barem u nas, koliko je ovaj radikalni pomak u proučavanju (što neizbježno donosi i nova iskustva i nova društvenja) izravno utjecao i na samu književnu kreaciju. To prije i to više što su se s vremenom i mnoge (inicijalne) postavke neizostavno razvijale, širile, ili pak gasile, a ni dolazak mlađih nije bio prepisivački, dapače. Prema tome, kada se npr. za Zdenka Škreba kaže, unatoč slavljeničkom štimungu — do čega naš autor doista nikada nije držao — da je (s obzirom na opstojnost i plodnost znanstvenog kruga oko »Umjetnosti riječi«) taj isti urednik i inicijator sav sazdan od »tolerantne kolegijalnosti i znanstvene rigoroznosti«, onda je doslovce odgonetnuo i pitanje važnosti i uloge samoga časopisa i na općem književnoznanstvenom planu!

Eto, zato, i običaja radi, u drugom dijelu ovoga svečanog broja Škrebovi »najbliži suradnici iz uredništva« *Umjetnosti riječi* ne objavljuju prigodničarske — već i te kako relevantne tekstove (Ivo Frangeš: *Barčevo »pravdanje« sa Šimićem*; Aleksandar Flaker: *Matošev dehijerarhizirani svijet*; Vladimir Vratović: *Fides i venustas u Kunićevu razmišljanju o prevoditeljskim načelima*; Viktor Žmegač: *O problematici teorije romana*; Svetozar Petrović: *Obijest i gorčina, i stihom, kod Kranjčevića*; Krunoslav Pranjić: *Inventar jezičnih mikrostruktura u pjesništvu A. B. Šimića*; Josip Vončina: *Ujević i Marulić*; Ante Stamać: *Jezik znanosti o književnosti*; Predrag Jirsak: *Pikarske metamorfoze Hrabalova homo fictusa*; Vladimir Biti: *Prema kompleksnijem razumijevanju odnosa jezika i književnosti*). Tako je i ovaj neuobičajeni broj, koji je uredio Predrag Jirsak, u svemu sačuavao već prepoznatljivu i nezaobilazivu znanstvenu razinu i svježinu kojom »Umjetnost riječi« zrači, i izvan naših granica.

I što još reći o Zdenku Škrebu u povodu njegovu 80. rođendana? Što još reći o uvaženom predavaču na mnogim evropskim sveučilištima i organizatoru brojnih znanstvenih skupova, o značajnom prevodiocu i zanesenjaku? Jamačno je najuputnije barem prolistati njegovu *Bibliografiju radova*, koju je za ovu prigodu izradio Božidar Petrač, poglavito i stoga što i zadnjem skeptiku tada mora biti kristalno jasno da je od

polovice dvadesetog stoljeća Škrebovo ime — riječju — često baš međašnje ime u znanosti o književnosti, i ne samo u nas. A možda je, čini mi se, dovoljno citirati tek završnu rečenicu iz *Kratkog životopisa akademika Zdenka Škriba*, jer napisao je ipak meritorni književni znalci: »Nestor je naše moderne književnoznanstvene misli i uzor intelektualnog i moralnog poštenja«!